

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого
Кафедра цивільного процесу

ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС НА ЗЛАМІ СТОЛІТЬ

Матеріали науково-практичної конференції,
присвяченої 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу

(м. Харків, 20–21 жовтня 2016 року)

За загальною редакцією професора К. В. Гусарова

Харків
«Право»
2016

УДК 347.9
ББК 67.310я431
Ц85

Ц85 **Цивільний процес на зламі століть : матеріали наук.-практ. конф., присвяч. 50-річчю заснування каф. цив. процесу (м. Харків, 20–21 жовт. 2016 р.) / за заг. ред. К. В. Гусарова. – Х. : Право, 2016. – 164 с.**

ISBN 978-966-937-089-1

Тези доповідей учасників конференції присвячені 50-річчю заснування кафедри цивільного процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, яка почала функціонувати як самостійний науковий підрозділ вищого навчального закладу 1 вересня 1966 р. на виконання наказу Міністра вищої та середньої спеціальної освіти УРСР № 262 від 27 квітня 1966 р. За півстолітню діяльність науковий колектив кафедри здійснив вагомий внесок у розвиток науки цивільного процесуального права як на теренах України, так і за її межами, брав активну участь у вдосконаленні цивільного процесуального законодавства, тим самим затвердивши свій науковий та професійно-практичний авторитет як впливової процесуальної цивілістичної наукової школи.

Для науковців, викладачів, студентів юридичних ВНЗ і всіх, хто цікавиться питаннями цивільного процесу.

УДК 347.9
ББК 67.310я431

ISBN 978-966-937-089-1

© Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, 2016
© Оформлення. Видавництво «Право», 2016

угоди чи третейського застереження не повинна бути перешкодою для звернення до компетентного державного суду як носія судової влади.

Стаття 207 ЦПК України також передбачає в якості підстави залишення заяви без розгляду випадки, коли особа, в інтересах якої у встановлених законом випадках відкрито провадження у справі за заявою іншої особи, не підтримує заявлених вимог і від неї надійшла відповідна заява. За нашим переконанням, у цьому випадку така заява має розглядатися як відмова від позову, а провадження у справі має бути закрито. Тому, на наш погляд, зазначене положення ст. 207 ЦПК України має бути скасовано.

Відповідно до п. 8 ст. 207 ЦПК України суд залишає заяву без розгляду у випадку, якщо провадження у справі відкрито за заявою, поданою без додержання вимог, встановлених у статтях 119 і 120 ЦПК України, та не було сплачено судовий збір і позивач не усунув ці недоліки у встановлений судом строк. Вважаємо, що зазначена підстава залишення заяви без розгляду є недемократичною і має бути виключена, оскільки, на наш погляд, неправильно долю процесу ставити в залежність від процесуальної помилки суду, оскільки відповідність заяви статтям 119, 120 ЦПК України та сплату судового збору суд має перевірити при вирішенні питання про відкриття провадження у справі, позитивно вирішивши питання про відкриття провадження у справі, суд має розглянути справу та ухвалити судові рішення на підставі принципу змагальності з урахуванням наданих доказів та в судовому рішенні розподілити судові витрати, стягнувши їх з тієї чи іншої сторони.

Таким чином, належна юридична конструкція процесуального інституту залишення заяви без розгляду покликана сприяти забезпеченню прав та інтересів як позивача, так і відповідача, вдосконалити судову процедуру та забезпечити дотримання таких європейських стандартів, як доступність до правосуддя та права на справедливий судовий розгляд.

Література

1. Позовне провадження : монографія / В. В. Комаров, Д. Д. Луспенник, П. І. Радченко та ін. ; за ред. В. В. Комарова. – Х. : Право, 2011. – 552 с.
2. Курс цивільного процесу : підручник / за ред. В. В. Комарова ; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». – Х. : Право, 2011. – 1352 с.

Рожнов О. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного процесу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

ПОНЯТТЯ ПОНОВЛЕННЯ ТА ПРОДОВЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ СТРОКІВ

Відсутність легального визначення понять поновлення та продовження процесуальних строків дає можливість науковцям пропонувати власні визначення. Так, С. С. Бичкова вказує, що поновлення строку передбачає відновлення первісного строку для вчинення певної процесуальної дії, а продовження – надання додатково-

го часу для вчинення процесуальної дії. Проте, виходячи з положення, закріпленого у ч. 3 ст. 73 ЦПК України, поновлення (продовження) строку – це визнання права особи на вчинення певної процесуальної дії після закінчення процесуального строку, якщо його було пропущено з причин, визнаних судом поважними [1, с. 193]. У свою чергу, З. В. Ромовська зазначає, що поновлювати чи продовжувати пропущений строк на вчинення процесуальної дії немає сенсу, адже дія вже вчинена, хоча й не прийнята судом. За цієї обставини немає сенсу й розмежовувати самі поняття «поновлення» і «продовження» пропущеного строку, адже суд у цьому разі фактично і не поновлює, і не продовжує його [2, с. 174].

Деякі науковці пов'язують можливість продовження процесуальних строків у тому разі, коли у призначені судом строки виконати певні процесуальні дії неможливо, оскільки виникли обставини, які перешкоджають їх реалізації, а в якості різновиду продовження процесуальних строків розглядають допущену судом відстрочку виконання рішення, але при цьому не розкривають, у чому полягає продовження процесуального строку [3, с. 128].

Продовження процесуального строку – це надання додаткового часу для вчинення процесуальної дії, що з поважної причини не може бути здійснена в раніше передбачений строк. Питання про продовження строків вирішується до його закінчення. Але при цьому зазначають, що право на поновлення або продовження процесуальних строків мають сторони та інші особи, які пропустили встановлений строк з поважних причин [4, с. 157].

Інші, характеризуючи процесуальні строки, вказують лише на передбачену законом можливість суду поновити або продовжити строк, установлений відповідно законом або судом, за клопотанням сторони або іншої особи в разі його пропусчення з поважних причин [5, с. 136; 6, с. 259].

Суд поновлює (надає втрачене право, після чого строк знову починає спливати спочатку) або продовжує (збільшує строк до певної нової дати або події) строк у разі, якщо особа доведе поважність причин, що спонукали її до пропусчення строку [7, с. 179]. Із закінченням процесуального строку, встановленого законом або призначеного судом, втрачається право на вчинення процесуальної дії, особа не втрачає суб'єктивного процесуального права, яке передбачене ЦПК України, а відповідно і строк, встановлений законом, не може знову спливати спочатку. Щодо можливості збільшити пропущений процесуальний строк, призначений судом, то, на наш погляд, збільшити можливо тільки той строк, який ще не закінчився, тобто не є пропущеним.

Не досить вдалою є спроба розкрити суть поновлення пропущеного строку через надання дозволу судом особі за наявності поважних пропуску вчинити ту дію, на вчинення якої законом встановлено строк [8, с. 178]. Втрата особою права на вчинення процесуальної дії у зв'язку з пропуском процесуального строку не означає, що особі забороняється вчинити ту чи іншу дію, а тому пов'язувати поновлення процесуального строку та дозвіл суду на вчинення процесуальної дії є нелогічним. На наш погляд, поновлення судом пропущеного процесуального строку, встановленого законом, є підставою вважати, що процесуальна дія вчинена в межах цього строку.

Поновленню або продовженню підлягають процесуальні строки лише в разі їх пропуску, тобто коли суд може вказати про початок перебігу та закінчення процесу-

ального строку. Якщо суд не може встановити, що процесуальний строк пропущено, правило про поновлення або продовження не застосовується. Закріплене ч. 1 ст. 73 ЦПК України правило, відповідно до якого суд поновлює або продовжує строк, встановлений відповідно законом або судом у разі його пропусчення, дає можливість стверджувати, що сторона або інша особа повинна доводити існування поважних причин тільки на момент перебігу процесуального строку. Судова практика також свідчить про те, що єдиною підставою для поновлення або продовження процесуальних строків є наявність поважних причин, які не дали можливість стороні або іншій особі вчинити процесуальну дію у встановлений законом або судом строк.

Таке положення протирічить інституту процесуальних строків. За загальним правилом процесуальну дію може бути виконано протягом усього встановленого законом або судом часу, тобто в будь-який день, не пізніше останнього дня даного строку. Оскільки питання про поновлення або продовження процесуального строку вирішується тільки в разі одночасного вчинення процесуальної дії, строк на вчинення якої було пропущено. Відновлюючи або продовжуючи процесуальний строк, суд по суті визнає, що останнім днем встановленого законом або судом строку є день, коли сторона або інша особа вчинила процесуальну дію або подала той документ чи доказ, стосовно якого заявлено клопотання. У зв'язку з цим має значення й строк, який минув з моменту закінчення строку, встановленого законом або судом, до вчинення стороною або іншою особою процесуальної дії, стосовно якої заявлено клопотання.

На наш погляд, пропущений строк – це строк, який минув з дня початку перебігу строку, встановленого законом або судом, і до дня вчинення стороною або іншою особою процесуальної дії, стосовно якої заявлено клопотання про поновлення чи продовження строку. Наприклад, пропущений строк на апеляційне оскарження включає в себе не тільки десятиденний строк, встановлений законом, але й строк, який минув після закінчення вказаного законом строку. І відповідно сторони або інші особи повинні доводити існування поважних причин протягом усього вказаного строку.

Поновлення процесуального строку полягає у визнанні судом останнім днем строку, встановленого законом, дня вчинення процесуальної дії або подання документа чи доказу, стосовно якого встановлено, що він пропущений з поважних причин. Тобто суд визнає, що увесь строк, який минув з початку перебігу строку і до вчинення процесуальної дії, є таким, що пропущено з поважних причин.

Продовження процесуального строку – надання судом нового строку на вчинення тієї процесуальної дії, яка не була з поважних причин вчинена в первісно наданий строк. При цьому початком перебігу нового строку є наступний день після закінчення первісно встановленого судом строку.

Література

1. Цивільний процесуальний кодекс України: науково-практичний коментар / С. С. Бичкова, Ю. В. Білоусов, В. І. Бірюков та ін. ; за заг. ред. С. С. Бичкової. – 2-ге вид., допов. і переробл. – К. : Атіка, 2010. – 896 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс: науково-практичний аналіз / З. Ромовська, Н. Шумська, Н. Шумська. – К. : ВД «Дакор», 2013. – 600 с.

3. Чернооченко С. І. Цивільний процес : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / С. І. Чернооченко. – [3-тє вид., переробл. та допов.]. – К. : Центр учб. л-ри, 2014. – 417 с.
4. Цивільне процесуальне право : підручник / [І. С. Ярошенко, І. О. Ізарова, О. М. Єфімов та ін.] ; за заг. ред. І. С. Ярошенка. – К. : КНЕУ, 2014. – 519 с.
5. Цивільний процес України : підручник. – Х. : Одіссей, 2012. – 496 с.
6. Цивільний процес України: академічний курс : [підруч. для студ. юрид. спец. навч. закл.] / [за ред. С. Я. Фурси]. – К. : Вид. Фурса С. Я. : КНТ, 2009. – 848 с.
7. Цивільний процес України : підручник / за ред. Є. О. Харитоновна, О. І. Харитоновної, Н. Ю. Голубевої. – К. : Істина, 2011. – 472 с.
8. Карнаух Т. М. Цивільне процесуальне право України : навч. посіб. / Т. М. Карнаух, Р. Ю. Ханік-Посполітак. – К. : Юстиніан, 2011. – 400 с.

*Скобелев В. П.,
доцент кафедри гражданского процесса и трудового права
Белорусского государственного университета*

ПРАВОВАЯ ПРИРОДА ОБЯЗАННОСТИ ДОКАЗЫВАНИЯ В ГРАЖДАНСКОМ СУДОПРОИЗВОДСТВЕ

В науке гражданского процесса широко распространено мнение о существовании так называемой обязанности (бремени) доказывания. О данной обязанности (бремени) говорит и действующее законодательство (ст. 20, ч. 1 ст. 179 ГПК Республики Беларусь). Представляется, однако, что обязанность доказывания не является обязанностью в собственном смысле слова.

Во-первых, трудно определить, кому принадлежит корреспондирующее этой обязанности право – противной стороне процесса, суду или кому-то еще. В любом случае, если признать за кем-либо право требовать от стороны осуществления доказывания, это будет означать – сторону можно понудить к защите собственных интересов, что противоречит принципу диспозитивности.

Во-вторых, обязанность доказывания не обеспечена государственным принуждением, что вполне и понятно: если сторона не желает защищать свои права, то ее трудно и даже невозможно заставить это делать. Вынесение судом решения не в пользу стороны по причине непредставления ею доказательств является не санкцией за неисполнение обязанности доказывания (как думает большинство ученых), а закономерным и естественным следствием отсутствия у суда доказательств, подтверждающих позицию данной стороны в споре.

В-третьих, правовое регулирование вопросов, связанных с обязанностью доказывания, призвано оказывать влияние не столько на поведение сторон процесса (по тем или иным причинам их действия могут расходиться и нередко расходятся с этой обязанностью), сколько на поведение суда: руководствуясь соответствующими нормами, он должен будет определить, в пользу какой из сторон по результатам разбирательства дела следует вынести решение.

В-четвертых, содержание обязанности доказывания является весьма неопределенным, вследствие чего вывод о ее исполнении сторонами полностью зависит от